

БІЗНЕС-АСОЦІАЦІЇ В УКРАЇНІ: СУТНІСТЬ, ПРОБЛЕМИ Й ЕТАПИ РОЗВИТКУ

Присвячено вивченню сутності, функцій та особливостей діяльності бізнес-асоціацій в Україні. Виокремлено критерії класифікації бізнес-асоціацій: 1) напрями і сфери діяльності; 2) способи та структура управління; 3) джерела фінансування; 4) сфера охоплення; 5) діяльність в інтересах: підприємств усієї країни, членів спілки або певних суб'єктів; 6) реально функціонуючі, номінально функціонуючі та не функціонуючі; 7) спілки, що постійно здійснюють свою діяльність. Встановлено основні етапи діяльності бізнес-асоціацій в Україні та показано їхню специфіку: 1) початковий етап – 1989–1992 рр.; 2) активний етап – 1993–1999 рр.; 3) етап спеціалізації об'єднань підприємств – 1999–2002 рр.; 4) етап диференціації інтересів бізнес-асоціацій – 2003–2005 рр.; 5) етап поступового загострення конфлікту із владою та участь асоціацій у бізнес-коаліціях – 2006–2013 рр.; 6) етап суспільно-політичної активності триває із 2013 р. і донині. Охарактеризовано специфічні риси сучасного етапу функціонування бізнес-асоціацій та показано напрями удосконалення діяльності бізнес-асоціацій в Україні.

Ключові слова: бізнес-асоціації; об'єднання підприємств, класифікація бізнес-асоціацій, етапи функціонування бізнес-асоціацій в Україні.

Вступ. Питання стимулювання розвитку підприємницької діяльності є актуальними в Україні ще з початку реформування її економіки. Один із потужних інструментів такої підтримки в розвинених країнах – створення й ефективне функціонування розгалуженої мережі різноманітних об'єднань підприємств як важливого елемента інфраструктури сучасної економіки. Ураховуючи те, що сучасний бізнес-клімат в Україні залишається загалом несприятливим для розвитку підприємництва й особливо малого та середнього бізнесу, діяльність спілок підприємств або бізнес-асоціацій є надзвичайно важливою для компенсації та корегування недоліків державного регулювання й адміністрування підприємницької діяльності, що й обумовлює актуальність теми дослідження. Разом із тим, функціонування бізнес-асоціацій зіштовхується із цілою низкою проблем, пов'язаних як із недосконалим правовим полем їх діяльності, так й із загальним складним економічним становищем в Україні. Це, у свою чергу, ускладнює використання позитивного досвіду розвинених країн щодо розвитку бізнес-асоціацій у наших умовах.

Мета статті – вивчення сутності й основних етапів діяльності бізнес-асоціацій в Україні та визначення основних проблем, що перешкоджають їхньому розвитку.

Предмет дослідження – особливості функціонування бізнес-асоціацій в Україні на основних етапах їх розвитку.

Огляд літератури. Дослідженню етапів та особливостей функціонування бізнес-асоціацій у вітчизняній і зарубіжній практиці присвятили свої роботи багато вчених: В. М. Биковець, З. С. Варналій, Ю. І. Єхануров, К. М. Ляпіна, Д. В. Ляпін, А. К. Кінах, І. В. Гой, Т. П. Смелянська, О. В. Діденко та ін. Ними досліджено сутність, функції та роль бізнес-асоціацій в економіці, виділено і вивчено основні етапи функціонування бізнес-асоціацій в Україні та запропоновано різні варіанти їх часової періодизації.

Нерозв'язані раніше частини загальної проблеми. Водночас у науковій літературі не повністю висвітлені питання класифікації бізнес-асоціацій та не визначено єдиної періодизації етапів їхнього розвитку в Україні.

Виклад основного матеріалу. Різні об'єднання підприємств для підтримки реалізації та захисту їхніх інтересів мають багато варіантів назв у вітчизняній та світовій господарській практиці. Це спілки, союзи, об'єднання, асоціації, федерації та конфедерації тощо. У західній науковій економічній літературі набув поширення термін *бізнес асоціації*. Отже, бізнес-асоціація – це неприбуткове добровільне об'єднання суб'єктів під-

приємницької діяльності, що задовольняє як індивідуальні так і спільні групові потреби своїх членів, причому члени не мають майнових інтересів щодо бізнес-асоціації [1, с. 10–12]. Найкраще сутність бізнес-асоціацій розкривається через функції, які вони виконують: сприяння створенню кращих умов для розвитку своїх членів і підприємництва у країні загалом, формування необхідних для підприємств елементів ринкової інфраструктури, організація та регулювання відносин між підприємцями всередині асоціації та між асоціаціями, обмін необхідною інформацією та знаннями між членами асоціації, координація дій членів асоціації, підтримка і захист інтересів членів асоціації при їх відносинах з іншими господарюючими суб'єктами у тому числі і державою тощо [2, с. 10].

Окрім захисту інтересів власних членів, бізнес-асоціації також можуть виконувати певні функції, делеговані їм державою. Наприклад, Асоціація торгівців цінними паперами, що була створена в США та нині впливає на діяльність більшості фондових бірж світу. Такі асоціації можуть бути також важелями економічної політики як усередині країни, так і за її межами.

Об'єднання в спілки й асоціації дозволяють знаходити способи взаємовигідної співпраці для їх членів та спільно вирішувати багато завдань, які набагато складніше розв'язувати поодиночі. Це також унікальна можливість позитивно впливати через діалог із державними органами влади на формування сприятливих умов для підприємницької діяльності.

Бізнес-асоціації надають цілу низку послуг своїм учасникам: проведення тренінгів; стажування та підготовка працівників; надання комерційної інформації; проведення семінарів, конференцій і круглих столів; проведення маркетингових досліджень; пошук партнерів для бізнесу, налагодження контактів усередині країни та за кордоном; доступ до новітніх виробничих та інформаційних технологій; пошук необхідних для розвитку бізнесу фахівців; реклама, інформування та сприяння просуванню товарів [2, с. 10] тощо.

Отже, у розвинених країнах світу бізнес-асоціації є дуже важливим елементом ринкової інфраструктури. Причому, чим більшу кількість господарських суб'єктів залучено до участі в бізнес-асоціаціях, тим більший позитивний вплив вони мають як на господарські процеси своїх членів, так і на національну економіку загалом [3, с. 15–17]. Створенню та стимулюванню розвитку таких об'єднань у розвинених країнах, особливо США і ЄС, приділяється велика увага як із боку держави, так і з боку громадськості [3, с. 61–63].

В Україні за даними Держкомстату у 2016 р. лише асоціацій нараховується 2293, громадських спілок 854, профспілок та їхніх об'єднань 26336 [4]. Кількість реально працюючих об'єднань підприємців в кілька разів менша. Це і низка національних об'єднань – Спілка підприємців малих, середніх та приватизованих підприємств України [5], Український союз промисловців і підприємців [6]; галузевих об'єднань – Асоціація виробників молока України, асоціація "Всеукраїнський союз виробників будівельних матеріалів та виробів"; об'єднань за сферами діяльності (Торгово-промислова палата України, регіональні торгово-промислові палати) та інших бізнес-асоціацій. Вони характеризуються суттєвими відмінностями за формами існування, призначенням, специфікою діяльності, способами управління тощо.

Можна виокремити такі критерії класифікації бізнес-асоціацій в Україні: напрями і сфери діяльності; способи та структура управління; джерела фінансування; сфера охоплення; діяльність в інтересах: підприємців усієї країни, членів спілки або певних суб'єктів; реально функціонуючі, номінально функціонуючі та не функціонуючі; спілки, що постійно здійснюють свою діяльність, або спонтанно та періодично. Звичайно, зазначена класифікація не є повною і потребує свого подальшого уточнення й удосконалення.

Великий внесок у формування сприятливого підприємницького клімату в Україні вносять уже понад два десятиліття Спілка підприємців малих, середніх і приватизованих підприємств України (СПМСППУ) [5], Український союз промисловців і підприємців (УСПП) [6] та багато інших бізнес-асоціацій. Цими та багатьма іншими організаціями проведено титанічну роботу щодо підтримки реалізації та захисту інтересів підприємців в Україні, оптимізації податкового законодавства та спрощення дозвільних процедур, консультування та наради з державними органами влади на різних рівнях [7].

У науковій літературі виокремлюють різну кількість етапів діяльності бізнес-асоціацій в Україні. Так, З. С. Варналій, І. В. Гой, Т. П. Смелянська виділяють два етапи:

✓ початковий – 1989–1992 рр.;

✓ активний – із 1993 р. і донині [8].

Натомість О. В. Діденко виокремлює чотири етапи:

✓ початковий – 1991–1998 рр.;

✓ етап спеціалізації бізнес-асоціації – 1999–2002 рр.;

✓ етап підтримки зовнішньоекономічної діяльності – 2003–2005 рр.;

✓ етап участі бізнес-асоціацій у бізнес-коаліціях – 2006 р. – донині [9, с. 146].

Загалом погоджуючись із періодизацією етапів, які виокремлюють З. С. Варналій, І. В. Гой, Т. П. Смелянська й урахувавши розробки О. В. Діденко та подальші публікації спілок, у зазначеній статті пропонуємо надати таку удосконалену періодизацію етапів діяльності бізнес-асоціацій в Україні:

✓ *Початковий етап* – 1989–1992 рр. – "визрівання внутрішніх передумов для інтеграції відповідних соціальних груп населення". "Мітинговий" період існування бізнес-асоціацій, за висловом Ю. І. Єханурова. На цьому етапі "виникають перші форми корпоративних та виробничо-господарських організацій" [2, с. 14]. Відбувається зародження і формування підприємництва та бізнес-асоціацій в Україні. Також із 1989 р. створюються нові форми об'єднань підприємств за галузевими і територіальними принципами.

Отже, одними з перших виникли: Спілка кооператорів та підприємців України – 20 травня 1989 р.; Федерація профспілок працівників кооперації та інших форм підприємництва України – 22 січня 1990 р.; Спілка підприємців малих, середніх і приватизованих підприємств

України (на той час Спілка малих підприємств України) – 14 червня 1990 р. (саме цю дату Ю. І. Єхануров називає датою початку діалогу бізнесу і влади); Спілка орендарів і підприємців України – липень 1990 р.; Український союз промисловців і підприємців (УСПП) – 15 лютого 1992 р., як правонаступник заснованої в 1990 р. Асоціації підприємств промисловості, будівництва, транспорту, зв'язку та наукових організацій "Україна" та ін. Головним завданням діяльності зазначених об'єднань став захист законних соціальних, економічних та інших спільних інтересів підприємців, сприяння їх співпраці та формуванню в Україні соціально-орієнтованої економіки.

У 1992–1993 рр. було зроблено спроби об'єднати зусилля підприємницьких спілок – створено Конгрес ділових кіл України й Українську національну асамблею підприємців, які з різних причин швидко припинили свою діяльність. З метою підтримки і розвитку підприємництва та його об'єднань в Україні у травні 1991 р. утворено Державний комітет України зі сприяння малим підприємствам і підприємництву, який, на жаль, було ліквідовано 15 березня 1995 р. [10].

✓ *Активний етап* – 1993–1999 рр. "характеризується активізацією процесів роздержавлення, приватизації та відповідних змін у розкладці соціально-економічних сил". [2, с. 26]. Зазначений етап позначився також початком конструктивного діалогу між владою і підприємництвом. Так, згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 210 від 22 березня 1993 р. було створено Раду підприємців України при Кабінеті Міністрів України, завданням якої стало узгодження інтересів підприємців й уряду в контексті сталого розвитку України, надання консультативної допомоги держорганам, участь у розробці нормативно-правових документів, програм і заходів щодо підтримки розвитку підприємництва, підготовка рекомендації щодо зовнішньоекономічної співпраці, сприяння розвитку добросовісної конкуренції тощо. До складу ради входять відомі підприємці та керівники найбільших громадських об'єднань підприємців України [2, с. 27]. 8 липня 1994 р. було засновано Асоціацію сприяння розвитку приватного підприємництва в Україні "Єднання", метою якої було: "сприяння підтримці та розвитку приватного малого та середнього підприємництва шляхом активного впливу на реформування суспільно-економічних відносин в Україні в напрямі ринкових перетворень, розробка моделі ефективної системи соціального партнерства в Україні на засадах трипартизму" [2, с. 28].

Із 1993 р. починають створювати обласні об'єднання підприємців: Асоціація "Ліга підприємців Тернопільщини", Спілка підприємців Вінницької області, Львівська обласна асоціація малого і середнього підприємництва. У 1995 р. започатковано Придніпровську асоціацію ділового партнерства, у 1997 р. – Гільдію підприємців міста Києва тощо.

Важливими здобутками цього етапу було проведення активної фази малої та середньої приватизації в Україні в 1995–1996 рр. за безпосередньої активної участі представників і членів спілок підприємців, коли головою Фонду державного майна України був Ю. І. Єхануров (з 1994 по 1998). Також це і створення Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва 29 липня 1997 р. із широкими повноваженнями щодо розгляду, експертизи та затвердження нормативно-правових документів, що регламентують підприємницьку діяльність в Україні, у роботі якого активну участь беруть представники бізнес-асоціацій. Комітет зазвичай очолювали публічні і харизматичні особи, які згодом мали певний вплив на політику у країні. Середи них Ю. Єхануров, О. Кужель, І. Богословська, М. Бродський та ін.

Ще одним визначальним звершенням цього періоду, до якого активно долучилися бізнес-асоціації, стало введення 1 січня 1999 р. Указом Президента України спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності для суб'єктів малого підприємництва (СМП), що дуже позитивно вплинуло на розвиток підприємництва в Україні. Загалом, на квітень 1999 р. у сфері економіки активно діяло близько 45 загальноукраїнських бізнес-асоціацій.

✓ *Етап спеціалізації об'єднань підприємців* (1999–2002) характеризувався подальшим поглибленням галузевої спеціалізації об'єднань підприємців. Так, у цей період виникають і починають активно функціонувати: Спілка перукарів України (Свідоцтво № 813 від 29.12.2000), Асоціація приватних пекарів та кондитерів України (13.10.2000), Українська асоціація підприємств легкої промисловості (2000), Асоціація роботодавців торгівлі і комерційної сфери економіки України (Свідоцтво № 890/1 від 04.10.2001), Об'єднання організацій роботодавців медичної та мікробіологічної промисловості України (18.10.2001) та ін.

У 2001–2002 рр. у зв'язку з ухваленням у травні 2001 р. Закону України "Про організації роботодавців" значно прискорився процес створення організацій роботодавців.

Також інтенсифікувалися зусилля підприємців у напрямі створення регіональних об'єднань: у Львові у 2002 р. створюється Конфедерація ділових кіл Львівщини, в Івано-Франківську – Молодіжний громадський центр "Еталон" (2002), у м. Запоріжжя – Бізнес-союз "Порада" (2002), у м. Херсон – Регіональна рада підприємців (2001) та ін. Асоціації починають переорієнтуватися на лобізм інтересів своїх членів [9, с. 146]. У цей період продовжують формуватися і загальноукраїнські об'єднання: Всеукраїнська асоціація жінок-підприємців "Інститут проблеми людини" (07.06.2000), Всеукраїнська асоціація економічного та культурного співробітництва (24.01.2001) та ін.

✓ *Етап диференціації інтересів бізнес-асоціацій* – 2003–2005 рр. Об'єднання підприємців починають дедалі активніше диференціювати свої інтереси в різних напрямках. Насамперед, це підтримка експортоорієнтованої чи імпортоорієнтованої зовнішньоекономічної діяльності, що вилилася у підтримку різних політичних угруповань з відмінною орієнтацією на ендогенізований або екзогенізований розвиток України та регіонального диференціацією економічних інтересів підприємців. Здійснення та стимулювання ЗЕД "...потребує, насамперед, таких видів адміністрування, як інформаційна та консультаційна підтримка, реклама, просування інтересів національних виробників на зовнішніх ринках...", що необхідно ефективно здійснювати за допомогою бізнес-асоціацій" [8, с. 146]. Активно діють уже існуючі та створюються нові асоціації експортерів й імпортерів (Всеукраїнська асоціація автомобільних імпортерів і дилерів (ВААІД) діє з 1999, Асоціація імпортерів фруктів України – створена 24.12.2005). Створюються також асоціації, які підтримують усі різновиди ЗЕД своїх учасників, наприклад Асоціація експортерів і імпортерів "ЗЕД" (2003 р.), Асоціація виробників, експортерів та імпортерів кераміки, що діє з 1999 р. тощо.

Інтенсивну підтримку та захист інтересів підприємництва здійснювали об'єднання підприємств: "Укрпродспілка", "Укрроліапром", "Укрмісцевпром", "Укркондитер", "Укрцукор" та ін. [2, с. 30].

Велика роль бізнес-асоціацій та їхніх членів була у відстоюванні демократичних та економічних прав і свобод під час першого Майдану в листопаді 2004 р.

Загалом, на цьому етапі створено близько 20 всеукраїнських об'єднань (таких як Міжнародна спілка украї-

нських підприємців) та приблизно 800 громадських об'єднань підприємців регіонального рівня [2, с. 29].

✓ *Етап поступового загострення конфлікту із владою та участь асоціацій у бізнес-коаліціях* – 2006–2013 рр. Складні проблеми, пов'язані з несприятливим господарським середовищем, спонукали бізнес-асоціації лобювати інтереси МСБ та брати участь в "...асоціаціях вищого рівня або утворювати тимчасові коаліції для вирішення конкретного завдання в інтересах усіх учасників коаліції ... шляхом об'єднання ресурсів і розподілу завдань для забезпечення досягнення кінцевого результату" [9, с. 146].

У цей час в Україні за даними Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, станом на 1 січня 2010 р., діяло "449 бізнес-центрів, 71 бізнес-інкубатор, 41 технологічний парк, 808 лізингових центрів, 262 фонди підтримки підприємництва, з яких 109 – регіональні, 32 – створені УФПП, 2444 небанківських фінансово-кредитних установ, з яких – 1789 кредитні спілки, 3240 інвестиційних та інноваційних компаній, 3119 інформаційно-консультативних установ, 1720 громадських об'єднань суб'єктів підприємництва, 688 координаційних рад з питань підприємництва тощо" [11, с. 138].

Однак, на думку інших експертів, "кількість дійсно працюючих об'єднань підприємців в Україні на всіх рівнях (від національного до місцевого) не перевищувала 200, якщо видалити зі списків такі, що були засновані з метою отримання гранту або в політичних цілях" [12].

На цьому етапі відбувався переважно декларативний діалог і консультування влади зі спілками підприємців, а насправді – неодноразові спроби та заходи ВРУ та уряду щодо посилення тиску на підприємництво. Складними і драматичними стали події, пов'язані з розробкою та ухваленням Податкового кодексу в Україні (ПКУ) у 2010 р. Протести проти прийняття цього документа тривали в листопаді – грудні 2010 р. і відбувалися в найбільших містах України (найбільші в Києві) й отримали назву "Податковий майдан". У цих протестах узяли участь десятки тисяч підприємців та їхніх об'єднань.

У Міністерстві фінансів, відбулися зустрічі спільної робочої групи із представників уряду та Національною координаційною радою підприємців, велися переговори з колишніми президентом В. Януковичем і прем'єр-міністром М. Азаровим. На жаль, перемогу мітингувальники не здобули. Податковий кодекс було ухвалено, хоча спілкам і громадськості ледве вдалося відстояти право на існування спрощеної системи звітності й оподаткування для МСБ. Активісти "Податкового майдану" зазнали переслідувань з боку влади. Прийняття і введення в дію Податкового кодексу України за різними оцінками вже у 2011 р. призвело до втрати близько 1 млн робочих місць насамперед у МСБ. Загалом неврегулювання і нагромадження проблем із захистом інтересів, прав і свобод підприємництва спонукали бізнес-асоціації до активної суспільно-політичної боротьби в Україні на наступному етапі свого функціонування.

✓ *Етап суспільно-політичної активності* триває із 2013 р. і донині – активної участі спілок й об'єднань підприємців у бурхливих драматичних суспільно-політичних подіях в Україні 2013–2014 рр. Політична, фінансова, організаційна та інша допомога учасникам протестних виступів, безпосередня участь підприємців та їхніх об'єднань у протистоянні в центрі Києва. Характерний приклад діяльність Автомайдану. Після зміни і переобрання влади підприємці та їхні об'єднання надають значну допомогу для оснащення Збройних сил України, беруть участь у волонтерській діяльності та створюють різноманітні гуманітарні фонди, допомагають постраждалим і біженцям із зони АТО.

На жаль, суспільно-економічні зміни у країні абсолютно не виправдали сподівань підприємців. Ще 6 жовтня 2014 р. бізнес-асоціації та їхні представники подали "Відкрите звернення представників громадських організацій, об'єднань і галузевих асоціацій, бізнесу та українського експертного співтовариства до Президента України Порошенка П. О., Прем'єр-міністра України Яценюка А. П., голови Комітету ВРУ з питань податкової та митної політики Хомутиніча В. Ю., міністра фінансів України Шлапака О. В., голови Державної фіскальної служби України Білоуса І. О." [13].

У цьому зверненні зокрема зазначається: "Ми, що нижче підписалися, представники громадських організацій, об'єднань і галузевих асоціацій, бізнесу й українського експертного співтовариства, хочемо висловити глибоке обурення та тривогу, що викликало у нас внесення Кабінетом Міністрів України до Верховної Ради України проектів законів України "Про внесення змін до Бюджетного кодексу України (щодо реформи міжбюджетних відносин)" (реєстраційний № 5078), "Про внесення змін до Податкового кодексу та деяких інших законів України (щодо податкової реформи)" (реєстраційний № 5079), "Про реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізацію фонду оплати праці" (реєстраційний № 5080) та прийняття Закону України від 31.07.2014 р. № 1621-VII "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України" [13].

На думку представників бізнес-асоціацій, "...урядові законопроекти та Закон № 1621 містять цілу низку суперечливих норм, що матимуть негативний вплив як на цілі галузі економіки, так і на населення країни, зменшать інвестиційну привабливість економіки України, збільшать рівень її тінізації, зумовлять скорочення кількості працюючих суб'єктів господарювання та зростання кількості безробітних тощо" [13].

І знову голос підприємців не був почутий. Тільки за 2015 р. за даними Держстату України, кількість приватних підприємств – юридичних осіб в Україні скоротилась на 57 984 одиниць [14].

На жаль, нині уряд продовжує ускладнювати діяльність не тільки вітчизняним підприємцям, але і їхнім об'єднанням, а також усім іншим неприбутковим організаціям в Україні.

Так, із 16 липня 2016 р. набрала чинності постанова КМУ від 13 липня 2016 № 440 "Порядок ведення реєстру неприбуткових установ та організацій, включення неприбуткових підприємств, установ та організацій до Реєстру та виключення з Реєстру" [15]. Цю постанову прийнято на виконання вимог Закону України від 17 липня 2015 р. № 652-VII "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування неприбуткових організацій" [16] з метою приведення у відповідність документів неприбуткових організацій із вимогами п. 133.4 ст. 133 ПКУ для внесення до нового реєстру. Згідно з постановою КМУ № 440, Закону України № 652 та вимог місцевих ДПІ, усі неприбуткові організації в Україні до 1 січня 2017 р. повинні були провести переєстрацію статутів у державних органах реєстрації та ДПІ, в іншому випадку ці організації будуть позбавлені статусу неприбутковості. Ураховуючи складність і високу вартість цієї процедури в Україні та велику кількість громадських організацій, виконати це розпорядження у стислі терміни було нереально. На щастя, термін переєстрації неприбуткових організацій було продовжено до 1 липня 2017 р.

До особливостей нинішнього етапу також можна віднести: неврахування багатьох пропозицій і вимог спілок до органів державної влади, декларативний діалог вла-

ди зі спілками підприємців, незважаючи на те, що українське підприємництво внесло визначальний внесок у сучасні соціально-політичні зрушення в Україні. Основними нереалізованими вимогами підприємців продовжують залишатися:

✓ Подолання корупції у країні, рівень якої є одним із найвищих у світі, що, зокрема, підтвердило едекларування доходів чиновників.

✓ Спрощення та вдосконалення законодавства, що регулює підприємницьку діяльність.

✓ Дерегуляція підприємницької діяльності в Україні.

✓ Зупинка постійних хаотичних змін в адмініструванні бізнесу в Україні. Тільки з 1 січня 2016 було введено понад 30 змін у системі адміністрування та сплати податків.

✓ Реальне зниження високого податкового тиску на підприємство. Хоча у 2016 р. податок на прибуток підприємств було знижено із 20 до 17 %, додатково був уведений військовий збір у розмірі 1,5 % із зарплати працівників. Ставка єдиного соціального внеску частково зменшилася, однак зросли ставки єдиного податку на 1 %, тобто зміни мають половинчастий характер і нівелюють одна одну.

✓ Відділення державної влади від великого приватного бізнесу.

✓ Ведення конструктивного діалогу з підприємцями та їх об'єднаннями і реалізація на практиці державними органами влади досягнених домовленостей із бізнес-асоціаціями [17, с. 3–4].

Уже з 1 січня 2017 р. Законом України від 6 грудня 2016 р. № 1774-VIII "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України" [18] запроваджено нові вимоги щодо підвищення мінімальної зарплати в Україні до 3200 грн. та обумовленого цим зростання розміру штрафів, що негативно впливає на розвиток підприємництва в період економічної кризи. Це особливо негативно впливає на бізнес-асоціації та інші громадські об'єднання й організації, оскільки велика частина з них є неприбутковими організаціями й управління та основні функції значної їх частини здійснювалися на громадських засадах. Тепер їм потрібно знаходити і використовувати додаткові фінансові ресурси, яких і так у подібного роду організацій в Україні дуже мало. Зважаючи на це, усі вищеперераховані завдання спілок підприємців залишаються актуальними і мають бути спрямовані на створення сприятливого господарського клімату в Україні, подолання корупції, оптимізацію державного втручання та регулювання економіки тощо.

Висновки. Отже, бізнес-асоціації є важливим елементом ринкової інфраструктури сучасної економіки, діяльність яких спрямована на стимулювання розвитку підприємництва, забезпечення реалізації прав та інтересів підприємців. Бізнес-асоціаціям в Україні необхідно активізувати всі напрями своєї діяльності для захисту громадянського суспільства, вирішення завдань підтримки інтересів підприємців, об'єднувати свої зусилля з аналізу та розробки нормативно-правових документів, програм і стратегій розвитку підприємництва, щоб надавати науково обґрунтовані пропозиції державним органам влади. Бізнес-асоціаціям також потрібно продовжувати пропагувати в суспільстві необхідність захисту інтересів підприємців, як рушійної сили господарського прогресу, що забезпечують подальше зростання і розвиток національної економіки.

Дискусія. Подальше уточнення періодизації етапів розвитку бізнес-асоціацій в Україні й інших пострадянських країнах з метою детального їх опису та точнішого встановлення часових меж й основних характеристик; опис особливостей функціонування об'єднань підприємців в Україні; напрями і можливості впровадження зарубіжного досві-

ду розвитку бізнес-асоціацій; визначення специфічних рис сучасного етапу діяльності бізнес-асоціацій і головних завдань спілок щодо захисту та підтримки реалізації інтересів вітчизняних підприємств в Україні.

Список використаних джерел

1. Менеджмент бізнес-асоціацій. – К., 2002.
2. Що необхідно знати підприємцям про бізнес-асоціації : довід.-метод. вид. / упоряд. : В. Білич, В. Биковець, Н. Бойко, О. Михайлішина, О. Свірус, Т. Свірус. – К., 2005.
3. The Effectiveness of EU Business Associations [Electronic source] / J. Greenwood. – Basingstoke, 2002. – Access mode : DOI: dx.doi.org/10.1057/9780230629370.
4. Кількість юридичних осіб за організаційними формам на 1.06.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Офіційний сайт спілки СМСППУ (Спілка підприємств малих, середніх і приватизованих підприємств України) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.spmsppu.kiev.ua>.
6. Офіційний сайт УСПП (Український союз промисловців та підприємців) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uspp.ua>.
7. Спілка: вчора, сьогодні, завтра. До 20-річчя від дня заснування [Електронний ресурс]. – К., 2010. – Режим доступу : http://www.spmsppu.kiev.ua/download/Spilka_Vchora_Sogodni_Zavtra.doc.
8. Гой І.В. Організація підприємницької діяльності. Навчально-методичний посібник / І.В. Гой, Т.П. Смелянська. – Хмельницький, 2004.
9. Діденко О.В. Тенденції розвитку бізнес-асоціації в Україні / О. Діденко // Актуальні проблеми державного управління. – 2012. – Вип. 3. – С. 146–150.
10. Державний комітет України з питань регуляторної політики та [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.arhitrade.com/support.php?id=3>.

11. Національна доповідь "Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні" у 2010 році". – К., 2010.

12. Биковець В. Вплив громадських об'єднань підприємств на становлення і розвиток малого та середнього бізнесу в Україні: регіональний аспект / В. Биковець // Економіка та держава. – 2007. – № 4. – С. 23–25.

13. Відкрите звернення представників громадських організацій, об'єднань і галузевих асоціацій, бізнесу та українського експертного співтовариства до Президента України Порошенка П.О. [Електронний ресурс] / А. К. Кінах, О.А. Коробкова, В.М. Биковець [та ін.] // Бухгалтерія. – № 40 (1131) від 6.10.2014. – Режим доступу : <http://www.buhgalteria.com.ua/Hit.html?id=3721>.

14. Кількість суб'єктів ЄДРПОУ за організаційно-правовими формами господарювання 1.01.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/edrpoj/ukr/EDRPU_2015/ks_opfg/ks_opfg_0115.htm.

15. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування неприбуткових організацій : Закон України // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 42. – Ст. 384.

16. Про затвердження Порядку ведення Реєстру неприбуткових установ та організацій, включення неприбуткових підприємств, установ та організацій до Реєстру та виключення з Реєстру : Постанова КМУ від 13 липня 2016 р. № 440 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249189426>.

17. Кінах А. До уваги ділової громади – актуалізована Антикризова програма спільних дій влади і бізнесу / А. Кінах // Вісник УСПП. – 2016. – № 3 (46). – С. 3–7.

18. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України : Закон України від 06.12.2016 р. № 1774-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2017. – № 2. – Ст. 25.

Надійшла до редколегії 13.02.17

Date of editorial approval 15.03.17

Author's declaration on the sources of funding of research presented in the scientific article or of the preparation of the scientific article: budget of university's scientific project

А. Богуславский, канд. экон. наук, доц.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

БИЗНЕС-АССОЦИАЦИИ В УКРАИНЕ: СУЩНОСТЬ, ПРОБЛЕМЫ И ЭТАПЫ РАЗВИТИЯ

Посвящено изучению сущности, функций и особенностей деятельности бизнес-ассоциаций в Украине. Выделены критерии классификации бизнес-ассоциаций. Определены основные этапы деятельности бизнес-ассоциаций в Украине.

Ключевые слова: бизнес-ассоциации, объединения предпринимателей, классификация бизнес-ассоциаций, этапы функционирования бизнес-ассоциаций в Украине.

O. Boguslavskyy, PhD in Economics, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

BUSINESS ASSOCIATIONS IN UKRAINE: THE ESSENCE, PROBLEMS AND STAGES OF DEVELOPMENT

This article is devoted to the study of the nature, functions and operations of business associations in Ukraine. Classification criteria of business associations are distinguished. The main stages of business associations in Ukraine are determined and their specificities are shown.

Key words: business associations, classification of business associations, stages of business associations functioning in Ukraine.

References (in Latin): Translation / Transliteration / Transcription

1. The Union of Entrepreneurs of Small, Middle-Sized and Privatized Enterprises of Ukraine (2002). *Menedzhment biznes-asotsiatsii*. Kyiv.
2. V.Bilych, V.Bykovets, N.Boiko, O.Mikhailishyna, O.Svirus & T.Svirus (Eds.) (2005). *Shcho neobkhdno znaty pidpriyemtsiam pro biznes-asotsiatsii: Dovidkovo-metodychne vydannia*. Kyiv.
3. J. Greenwood (Ed.) (2002). *The Effectiveness of EU Business Associations*. Basingstoke: Ernst & Young Association Management, Palgrave Macmillan UK. DOI: dx.doi.org/10.1057/9780230629370.
4. The State Statistics Service of Ukraine (01.06.2016). *Kilkist yurydychnykh osib za orhanizatsiynymy formam na 1.06.2016* Available at <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. The Union of Entrepreneurs of Small, Middle-Sized and Privatized Enterprises of Ukraine (2016). Official site. Available at <http://www.spmsppu.kiev.ua>.
6. Ukrainyskiy soiuз promyslovtsiv ta pidpriyemtsiv (2016). Official site. Available at <http://uspp.ua>.
7. The Union of Entrepreneurs of Small, Middle-Sized and Privatized Enterprises of Ukraine (2010). *Spilka: Vchora, Sohodni, Zavtra. Do 20-richchia vid dnia zasnuvannia*. K. Available at http://www.spmsppu.kiev.ua/download/Spilka_Vchora_Sogodni_Zavtra.doc.
8. Hoi I.V. & Smelianska T.P. (2004). *Orhanizatsiia pidpriyemnytskoi diialnosti. Navchalno-metodychnyi posibnyk*. Khmelnytskyi.
9. Didenko O.V. (2012). *Tendentsii rozvytku biznes-asotsiatsii v Ukraini*, Aktualni problemy derzhavnogo upravlinnia, № 3: 146-150.
10. Derzhavnyi komitet Ukrainy z pytan rehuliatornoj polityky ta pidpriyemnytstva (2016) *Materialy сайту Arhitrade.com*. Available at <http://www.arhitrade.com/support.php?id=3>.
11. Derzhkompriyemnytstvo (2010). *Natsionalna dopovid "Pro stan ta perspektyvy rozvytku pidpriyemnytstva v Ukraini" u 2010 rotsi*". Kyiv.
12. Bykovets V. (2007). *Vplyv hromadskykh ob'ednan pidpriyemtsiv na stanovlennia i rozvytok maloho ta serednoho biznesu v Ukraini: Rehionalnyi aspekt*, *Ekonomika ta derzhava*, № 4: 23–25.
13. Kinakh A.K., Korobkova O.A., Bykovets V.M. [ta in.] (2014). *Vidkryte zvernennia predstavnykiv hromadskykh orhanizatsii, ob'ednan i haluzevykh asotsiatsii, biznesu ta ukrainskoho ekspertnoho spivtovarystva do Prezidenta Ukrainy Poroshenka P.O.*, *Bukhhalteriya*. № 40 (1131) Available at <http://www.buhgalteria.com.ua/Hit.html?id=3721>.
14. The State Statistics Service of Ukraine (01.01.2015). *Kilkist subiektiv YeDRPOU za orhanizatsiino-pravovymy formamy hospodariuvannia na 1.01.2015* Available at http://www.ukrstat.gov.ua/edrpoj/ukr/EDRPU_2015/ks_opfg/ks_opfg_0115.htm.
15. Verkhovna Rada of Ukraine (2015). *Zakon Ukrainy "Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy shchodo opodatkuvannia neprybutkovykh orhanizatsii*, *Vidomosti Verkhovnoi Rady*, № 42: 384.
16. The Cabinet of Ministers of Ukraine (13.07.2016). *Postanova KМУ vid 13 lypnia 2016 r. № 440 "Pro zatverdzhennia Poriadku vedennia Reiestru neprybutkovykh ustanov ta orhanizatsii, vkluchennia neprybutkovykh pidpriyemstv, ustanov ta orhanizatsii do Reiestru ta vykluchennia z Reiestru*. Available at <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249189426>.
17. Kinakh A. (2016). *Do uvahy dilovoi hromady – aktualizovana Antykrizova prohrama spilnykh dii vlady i biznesu*, *Visnyk USPP*, №3 (46): 3-7.
18. Verkhovna Rada of Ukraine (2017). *Zakon Ukrainy "Pro vnesennia zmin deiaikykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy" vid 06.12.2016 r. №1774-VIII*, *Vidomosti Verkhovnoi Rady*, № 2: 25.